

„A jelenleg működő Trafó Galéria struktúrájában nem tervezek változásokat.” (N.J.)¹

Jan Kennis² már régen New Yorkban van, pedig vélhetően érdeklődéssel figyelte volna az utóbbi évek hazai kultúrpolitikai törekvéseit és az ellenük irányuló cinikusan tehetetlen ellenzéki reakciókat. A kulturális intézményrendszerben lezajlott nagy port kavaró igazgatóváltások, és azon felül az intézményi átalakítás siralmas végkimenetele világossá tették, hogy a 2008-ban megírt, a hazai kultúraszervezést érintő kritikai észrevétele, (mely *A paprika-hadművelet* címmel az Élet-és irodalomban jelent meg), súlytalanul hullott alá a magyar kulturális életet irányító szereplők között. Kennis Magyarországra helyezett holland kulturális nagykövetségként kellő rálátással, de értő távolságtartással az 1970-es évekbeli holland és a kettőezres évek eleji magyar kulturális élet közötti hangulati párhuzamosságaira, illetve strukturális különbségeire hívta fel a figyelmet. *A paprika-hadművelet*ben arról is írt, hogy nem fenntartható módon zárt a magyar kulturális élet, és miért problematikus az, hogy vezető művészeti intézmények élére csak és kizárólag magyar (még ha külföldön is elismert) személyek nyerhetnek igazgatói pozíciót. Miközben mindegyik intézmény a nemzetközi pozicionálás feladatával küszködik, önmaga irányítását egyedül nemzeti (értsd: magyar) vezetésű hatalmi leosztásban képzelel el, valójában elvágva magát a nemzetközi beágyazódás természetes folyamatától. 2013-ban ez a helyzet változatlan, és a kulturális elit ciklikus cseréje helyett annak nemzetközi szintű megnyitása, átjárhatóvá tétele még mindig előttünk álló feladat.

Nincs ez másként a Trafó Kortárs Művészetek Háza esetében sem, ahol a korábbi intézményvezető Szabó György mandátumának lejárta után fel sem merült, hogy egy kortárs művészeti profilú intézmény élére esetleg érdemes volna egy külföldi szakember meghívása, ehelyett a köztudott eredménnyel lezárult, érdemtelen módon folytatott pályázati huzavona zajlott le.

A Trafó az egyetlen, közfinanszírozású, a művészeti ágak teljes skáláját felölelő kortárs művészeti intézmény Magyarországon. Az 1998-ban létrehozott intézmény jelentősége éppen ezért egy felől felbecsülhetetlen, másfelől az a hegemon szerep, melyet mára a kortárs művészeti életben betölt nem arányos azzal az infrastrukturális adottsággal és anyagi ellátottsággal, mellyel bírni tud. Annak idején a Trafó egy nem létező, vagy épp formálódó közeg számára hiánypótló intézményként jött létre egy légtüres térben és mára bőven túlmutat eredeti, befogadói színházi szerepkörén. Alternatívái a műteremházak, inkubátorházak, műhelyek, produkciós irodák formájában elő-elő bukkannak Budapesten mostanában egyre gyakrabban. Ezekre kell a Trafónak elkezdeni fókuszálni, hiszen létük egyértelmű versenyhelyzetet teremt a számára, mivel a Trafó egymagában már nem bír el annyi kortárművészeti kezdeményezést, mely – neki köszönhetően is - évről évre létrejön a városban. A Trafó tehát maga is strukturális változtatásokra kényszerül hamarosan, és nem járt elő jó példával e tekintetben, amikor tavaly felmondta a kis magyar valóság rá vonatkozó szócikkét.

---

¹ Nagy József Trafó pályázata, 9. oldal; 2012

² Jan Kennis 2005 és 2010 között dolgozott a Holland Királyság budapesti nagykövetségén kulturális és sajtó attaséként. Kennis nevéhez számos olyan rangos kulturális fesztivál és rendezvény fűződik, mint a LOW Holland-Flamand Kulturális Fesztivál Budapesten, a „Nincs Lehetetlen” fesztivál, valamint tevékenysége jelentősen hozzájárult a „My City Budapest” rendezvénysorozat sikeréhez. Jan Kennis Magyarországon töltött ideje alatt, és azóta is aktív szerepet játszik a holland-magyar kulturális kapcsolatok elmélyítésében. Munkája nyomán érezhetően nőtt a holland kultúra iránti magyar és a magyar kultúra iránti holland érdeklődés. (www.kormany.hu)

A Trafó egy tipikus példája azoknak az önálló társulattal nem rendelkező, befogadó művészeti színtérként működő intézményeknek, amelyek az 1970-es években Hollandiában és Belgiumban a Kennis által írt fellazuló kulturális életnek köszönhetően létrejöttek különféle elhagyott ipari létesítményekben. Az amsterdami Melkweg (Tejút) és az antwerpeni DeSingel a nagy túlélői ennek a korszaknak, melyek a kortárs művészeti innovációban játszott szerepükön túl a város művészeti arculatának kialakításában is nagy szerepet játszottak.

Mikor Nagy József, a nemzetközi hírnévre szert tett vajdasági koreográfus a Trafó ügyvezetői pályázatát írta, benne maga is kiemelte, hogy a következő négy éves vezetői ciklus legfontosabb megvalósítandó feladata a nemzetközi megjelenés javítása lenne. Példának okáért a DeSingel magát International Arts Campus-ként definiálja, s ez nem csak a hely alcíme, valóban szinte teljesen nemzetközi a programkínálatot visznek; a Melkwegben pedig nem gyakran koncertezik „echte” holland zenekar, viszont alig lehet jegyet kapni az előadásaira estéről estére, és nem egy világhírű zenekar vagy együttes csak itt hajlandó fellépni egész Európán belül. A Trafóban az éves 160-170 estéjéből körülbelül 50-60%³ a külföldi programkínálat, ami nagy számnak tűnhet, ugyanakkor a fellépések többnyire visszhangtalanok maradnak még a viszonylag komoly promociós kampányaik ellenére is (a metrálóuljárókban rendszeresen lehet találkozni a plakátjaikkal). Ennek némiképp ellent mond az a tény, hogy az intézmény látogatottsága igen magas, 75-90%, mely évente 50.000 látogatót jelent, viszont ez csupán annyit tesz, hogy a Trafó az adottságait nagyjából kihasználja, és azt a nézőszámot, amennyit a közepes méretű hely elbír, teljesíti is. Összevetésképp, a Vígszínház, mely méretét tekintve nem a hétszerese a Trafónak, hétszeres látogatószámot produkál a Trafóhoz képest, holott nem fogad világhírű művészeket és nincsenek kuriózumszámba menő programjaik.

Budapest a második legjobb város a CNN 2013. októberi közvélemény kutatása⁴ alapján és valóban, az utóbbi két-három évben elképesztően megnőtt a turisták száma a városban, és az ide látogató külföldiek javarészt 40 év alatti fiatalok. Mit tud nyújtani jelen pillanatban Budapest kortárs művészeti szempontból egy ideérkező kultúrára fogékony látogatóknak? A Trafó nem biztos, hogy a célpontjai között lesz, az a38 már inkább.

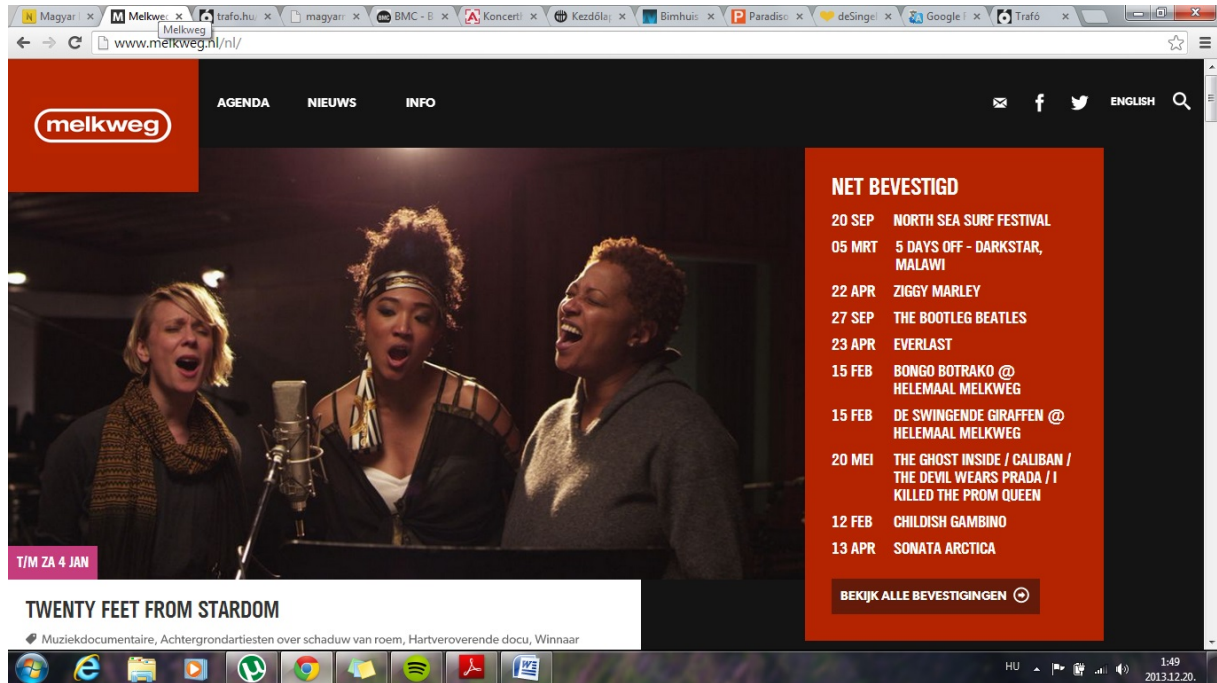
A Kortárs Művészet Háza, a Trafó kicsit úgy maradt, mint amilyen körülmények között életre hívták, még mindig levegőért kapkodik maga körül, holott a hazai művészeti életben betöltött szerepe immár megkérdőjelezhetetlen. Kinőtte a házat minden tekintetben. Egy komoly szakmai nivójú intézmény lett, ennek ellenére még mindig úgy viselkedik, mintha valami underground kapucsengős házibuli helyszín lenne, ami a bennfenteseké, és ami ott történik, az ott is marad. Ezt azért tartom veszélyesnek, mert a Trafó közben mára a minőség mércéjévé vált itthon is meg külföldön is, csak hogy ez a minőség sok tekintetben láthatatlan marad, és az olyan sikerek, mint a Dokumenta (13) kurátorának, Carolin Christoph-Bakargijev látogatása kizárólag szakmai berkekben maradnak, hogy úgy járnak szájról szájra a beavatottak között, mint partikor a kapucsengő kódja.

³ adatok Szabó György pályázatából:

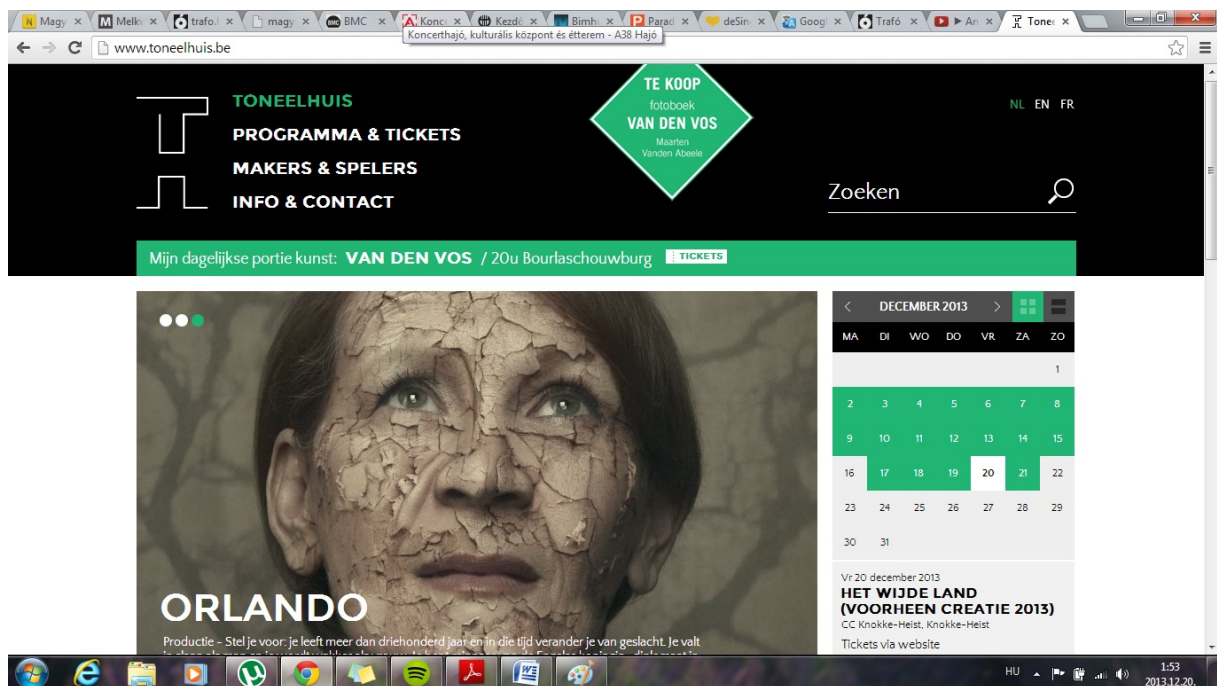
http://magyarnarancs.hu/data/cikk/7/83/7/cikk_78307/Szabo_Gyorgy_palyazata-TRAF0.pdf

⁴ <http://edition.cnn.com/2013/10/16/travel/cn-traveler-top-cities/>

Nem tudom megállni, hogy ne tegyem szóvá a Trafó honlapját, ami szintén kicsit úgy maradt, ahogy azt elsőre kitalálták, és évek óta várja a korszerűsítést. Vannak hazai pozitív példák (Zeneakadémia, BMC) is online megjelenésre, de az említett holland-belga párhuzamnál maradv:

Íme a Melkweg honlapja, amely áttekinthető és vizuálisan többet mond minden szónál.

És egy antwerpeni színház, a Toneelhuis honlapja, ami egyszerűen lefegyverzően szép. A plakátjaik is azok voltak.

A Trafó Galéria ugyanazt a státuszt képviseli az intézményen belül, mint a Trafó a magyar művészeti intézményrendszerben – ez a kiállítótér Budapest mára egyetlen közepméretű, non-profit kortárs képzőművészeti helyszíne. Feladata hidat képezni a kisgalériák és a nagy reprezentív kiállítóterek között. Művészbázisa a legprogresszívebb és leginnovatívabb fiatal és középgenerációs művészekből tevődik össze, a Trafó Galéria ezen felül egyre inkább megkerülhetlenebb a kurátori praxis tekintetében is. Célkitűzése között szerepel a magyar művészek szerepeltetése mellett olyan nemzetközi képzőművészeti produkciókat bemutatni, amelyek számára nincs más csatorna vagy közvetítő közeg (például lásd: Artur Zmijewskij). A Galéria egyben produceri szerepet is betölt tehát, e szempontból úgy működik, mint a befogadó színházak, mikor meghívásos alapon saját tartalmat hoznak létre, majd azt nem csak bemutatják, de exportálják is tovább más intézményekbe.

A Trafó Galéria a működésbeli együttműködésen túl teljesen önállóan szervezi az éves programját. Szakmai stábjá is elkülönül, jelenleg két munkatárs Fenyvesi Áron és Szalai Bori vezetésével működik a kiállítótér. Ez az elszeparáltság egyfelől lehetővé teszi, hogy szakmai megköttetés nélküli, minőség-orientált munkát végezzenek a galéria felelősei, másfelől viszont egyfajta idegen testet eredményez az intézményen belül. Mivel a Trafó alapvetően előadóművészeti platformként kezeli magát - még ha a kortárs művészeti orientáció is az elsődleges -, a vizuális művészetek nem egyenlő mértékben kapnak hangsúlyt. Ebből az elszigeteltségből következik az is, hogy a Trafó Galéria ha lehet, akkor még a Trafónál is kevésbé szól az általános értelemben vett közönséghez, és kiállításait elsősorban a szakmai látogatók számára rendezi. Jellemző módon a Trafó a galéria kiállításait nem reklámozza külön, így az adott kiállításról értesülni csak online hírlevél formájában vagy a programfüzetnek köszönhetően lehet, mely szintén nem hozza közelebb az utca nézőjét, pedig a kiállítások látogatása ingyenes mindenki számára. A programfüzet és az online beharangozó szövegeket szemügyre véve válik nyilvánvalóvá, hogy kit tart a galéria a saját célközönségének, akik a terjedős, művészeti, teoretikus tolvajnyelvben járatosak. Ez a fajta interpretációs zsilip, mely elzárja a potenciális látogatótól a kiállítást magát, fenntartja a Trafó elitista minőségi kívánalmait, de a látogatói bázist tovább már nem tudja növelni. Az ilyen, a hazai kortárs művészeti közegben sajnos nem ritka intézményi arrogancia miatt eshet meg az, ami a Trafóval is meggesett, hogy végső soron szakmai belüggő korlátozódik minden, a kortárs művészeti intézményt érintő változás – és ez súlyos probléma.

A császár új ruhája című kiállítás ennek a kultúra-csináló kurátori magatartásnak a mintapéldája. Izgalmas koncepció, jó művek, új művek, közép-európai koprodukció, külföldi művészek magyar művészekkel egy csoportos kiállításban. Mi kell még? Hát, aki megnézi.